

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ

**Методичні рекомендації
до курсових робіт
для студентів спеціальності
072 "Фінанси, банківська справа та страхування"
першого (бакалаврського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2019**

УДК 33.021(07.034)
Ф59

Укладач М. М. Берест

Затверджено на засіданні кафедри фінансів.
Протокол № 10 від 06.03.2019 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Фінансовий аналіз [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до курсових робіт для студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" першого (бакалаврського) рівня / уклад. М. М. Берест. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 33 с.

Викладено основні вимоги щодо структури, змісту, оформлення та захисту курсової роботи з навчальної дисципліни. Визначено основні завдання та наведено методичні рекомендації до її виконання. Виділено основні напрями фінансового аналізу, за якими проводяться аналітичні дослідження в курсовій роботі. Методичні рекомендації спрямовані на вироблення у студентів практичних навичок щодо розрахунку показників, які характеризують фінансову діяльність підприємств і надають можливість діагностики їхнього фінансового стану.

Рекомендовано для студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" першого (бакалаврського) рівня всіх форм навчання.

УДК 33.021(07.034)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2019

Вступ

Ринкова трансформація економіки України вимагає докорінної перебудови системи оцінювання ефективності діяльності суб'єктів господарювання, що, зокрема, передбачає проведення глибоких аналітичних досліджень, у результаті яких визначаються та реалізуються сценарії заходів для розв'язання фінансових проблем і забезпечення стійкого висхідного розвитку господарських процесів. Щоб керувати складним процесом ефективного використання ресурсів, ОПР (особа, що приймає рішення) необхідно мати у своєму розпорядженні, насамперед, добре структуровану, своєчасну, достовірну та всебічну інформацію як активний інструмент обґрунтування моделей розвитку господарюючих систем.

На сучасному етапі розвитку економіки України, коли кожне підприємство здійснює підприємницьку діяльність самостійно і на власний ризик з метою досягнення економічно та соціально значущих результатів й отримання прибутку, значення фінансового аналізу як інструменту пошуку шляхів забезпечення сталого розвитку господарюючих систем тільки посилюються.

Отже, фінансовий аналіз – це складник аналітичного економічного дослідження щодо вивчення рівня змін і динаміки фінансових показників у їх взаємозв'язку і взаємозумовленості, з метою ухвалення ефективних управлінських рішень для забезпечення внутрішньої і зовнішньої діяльності суб'єктів господарювання, сталого економічного розвитку та стійкого фінансового стану.

Метою вивчення навчальної дисципліни "Фінансовий аналіз" є опанування теоретичних основ його проведення та набуття практичних навичок аналітичної роботи. Підсумковим етапом вивчення навчальної дисципліни "Фінансовий аналіз" є курсова робота, в процесі виконання якої реалізується активний зв'язок теоретичного навчання з практичним досвідом роботи в сфері формування, розподілу та використання фінансових ресурсів підприємства.

Курсова робота з навчальної дисципліни "Фінансовий аналіз" є самостійною кваліфікованою роботою, що виконується студентами денної та заочної форм навчання.

Метою курсової роботи є закріплення та розширення одержаних у процесі навчання теоретичних знань і практичних вмінь та навичок з навчальної дисципліни шляхом проведення аналітичного дослідження діяльності конкретного суб'єкта господарювання.

Для досягнення вказаної мети студенти мають вирішити такі **завдання**: визначити та обґрунтувати актуальність теми курсової роботи; обрати об'єкт (підприємство) та сформувати інформаційну базу курсової роботи;

провести аналітичне дослідження діяльності підприємства за визначеними в поданих методичних рекомендаціях напрямками;

розробити рекомендації щодо покращення фінансового стану підприємства;

оформити результати проведеного теоретичного та практичного дослідження у вигляді пояснювальної записки;

захистити курсову роботу.

Об'єктом курсової роботи є фінансово-господарська діяльність підприємства.

Предметом курсової роботи виступає процес її аналізу.

Кожному студенту призначається керівник курсової роботи з числа викладачів кафедри. Керівник проводить індивідуальні консультації з написання роботи для студентів згідно з установленим графіком. Студент має право розробити разом з керівником календарний план виконання курсової роботи у розрізі окремих розділів роботи.

Курсова робота подається студентом на перевірку керівникові не менше, ніж за тиждень до захисту, який не може відбуватися пізніше терміну проведення підсумкового модульного контролю. Після перевірки керівником курсова робота повертається студенту з допуском до захисту або ж з зауваженнями на дороблення. Після необхідного доопрацювання студент може повторно надати свою роботу на перевірку, після чого робота може бути допущена до захисту.

Захист курсової роботи передбачає стислу доповідь (3 – 5 хв) за результатами проведеного дослідження та відповідь на поставлені керівником курсової роботи питання.

Курсова робота оцінюється за стобальною шкалою. Остаточна оцінка за виконання курсової роботи визначається викладачем під час її захисту студентом.

1. Вибір теми та об'єкта курсової роботи

Тема курсової роботи є уніфікованою та визначається як "Фінансовий аналіз діяльності "....." (в лапках вказується повне найменування суб'єкта господарювання, що виступає об'єктом аналізу). Відповідно до обраного напрямку формуються аналітичні висновки, що мають бути подані з урахуванням особливостей аналізу та використовуваних суб'єктами дослідження (кредитним експертом, працівником аудиторської фірми, працівником страхової компанії тощо) підходів.

Інформаційним забезпеченням виконання курсової роботи є фінансова звітність господарюючих суб'єктів згідно з НП(С)БО (Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку) [10]: форма № 1 "Баланс", форма № 2 "Звіт про фінансові результати".

Рекомендованим періодом дослідження є:

для студентів денної форми навчання: часовий інтервал, не менший за 3 звітних періоди (квартал, півріччя, рік);

для студентів заочної форми навчання: часовий інтервал, не менший за 2 звітних періоди (квартал, півріччя, рік).

Студент має право самостійно обрати підприємство, що буде об'єктом дослідження, якщо має у своєму розпорядженні відповідну інформаційну базу. В іншому випадку, студент обирає для аналітичного дослідження підприємство, звітність якого наведена на Інтернет-порталі www.smida.gov.ua [8], що становить єдиний інформаційний масив даних про емітентів цінних паперів та зберігає в базах даних систематизовану інформацію про емітентів цінних паперів і професійних учасників фондового ринку України.

2. Структура курсової роботи

Курсова роботи має містити 35 – 40 сторінок машинописного тексту та такі структурні елементи:

- 1) титульний лист;
- 2) зміст;
- 3) вступ (1 – 2 сторінки);
- 4) розділ 1 "Експрес-аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства" (10 – 15 сторінок);
- 5) розділ 2 "Поглиблений аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства" (15 – 20 сторінок);

- 6) висновки (3 – 4 сторінки);
- 7) список використаної літератури (не менше 25 джерел);
- 8) додатки.

Титульний лист курсової роботи виконується на уніфікованому бланку (зразок якого розміщено на сайті ПНС ХНЕУ ім. С. Кузнеця) з підписами керівника курсової роботи та студента.

Зміст курсової роботи має містити найменування та нумерацію початкових сторінок усіх структурних елементів курсової роботи (зміст, вступ, розділи, висновки, список літератури, додатки).

У **вступі** доводиться актуальність обраної теми, розкривається її сутність та значущість для управління фінансовою діяльністю підприємства. Формується мета та завдання, які необхідно вирішити для її досягнення, визначається об'єкт і предмет курсової роботи, наводяться загальні дані про підприємство, звітність якого виступає інформаційною базою дослідження.

У **висновках** наводяться основні результати курсової роботи, формулюються рекомендації щодо підвищення рівня фінансової безпеки підприємства.

Список використаної літератури має бути наведений після висновку з нової сторінки. Він складається згідно з вимогами стандарту ДСТУ 7.1:2006 "Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис, бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання".

У **додатках** надається, насамперед, інформаційне забезпечення виконання курсової роботи (фінансова звітність). За необхідністю до них можна додати формули, проміжні розрахунки, таблиці, рисунки тощо.

Курсова робота оформляється згідно з загальноуніверситетськими вимогами, а саме: надруковані з використанням середовища *Windows* на одній стороні аркуша білого папера формату А4 (210 x 297 мм) у вигляді суцільного тексту, ілюстрацій і таблиць. Гарнітура шрифту типу Times New Roman розміром кт 14. Міжрядковий інтервал – множина 1,3.

Текст слід писати, дотримуючись таких полів: верхнє і нижнє – не менше 20 мм, праве – не менше 10 мм, лівє – не менше 30 мм.

Абзацний відступ має бути однаковим по всьому тексту роботи та дорівнювати 1,25 см (або 5 символів).

3. Рекомендації до написання основної частини курсової роботи

Розділ 1. Експрес-аналіз фінансового стану підприємства

1.1. Аналіз структури та динаміки джерел формування і напрямів використання фінансових ресурсів підприємства

Першим етапом виконання курсової роботи є проведення експрес-аналізу, який дає можливість сформулювати попередню оцінку фінансового стану досліджуваного суб'єкту.

Аналіз структури та динаміки джерел формування і напрямів використання фінансових ресурсів виконується за даними балансу підприємства з використанням методів вертикального та горизонтального аналізу. Згідно з НП(С)БО, джерела формування фінансових ресурсів відображені в пасиві балансу, а напрями їхнього використання – в активі.

Вертикальний аналіз дозволяє визначити питому вагу кожної статті пасиву та активу в підсумку балансу на певний момент часу, тобто дослідити структуру джерел формування фінансових ресурсів і майна підприємства в статистиці.

Горизонтальний аналіз уможливорює вивчення динаміки джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів підприємства шляхом встановлення абсолютних та відносних відхилень за статтями пасиву та активу балансу.

Виконання аналізу структури та динаміки джерел формування і напрямів використання фінансових ресурсів підприємства передбачає заповнення табл. 1 і 2 для кожного звітнього періоду окремо.

За результатами аналізу пасиву й активу балансу надаються висновки про структуру та динаміку джерел формування і напрямів використання фінансових ресурсів підприємства: як по кожному звітньому періоду, так і за досліджуваний період взагалі.

Аналіз джерел формування фінансових ресурсів передбачає розгляд абсолютних і відносних змін власних та позикових коштів підприємства.

Під час його виконання потрібно визначити:

- які кошти (власні чи позикові) є основним джерелом формування фінансових ресурсів підприємства;

Структура та динаміка джерел формування фінансових ресурсів підприємства у 20xx році

Статті пасиву	Джерело інформації, форма № 1	Абсолютна величина, тис. грн		Питома вага, %		Зміни за період			
		на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду	в абсолютних величинах, тис. грн	у питомій вазі, %	темپ приросту, %	у % до зміни підсумку балансу
1	2	3	4	5	6	7 = 4 - 3	8 = 6 - 5	9 = (7/3) × 100 %	10*
1. Власний капітал	р. 1495								
1.1. Зареєстрований (пайовий капітал)	рр. (1400 + 1405 + 1425 + 1430)								
1.2. Додатковий капітал	р. 1410								
1.3. Резервний капітал	р. 1415								
1.4. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	р. 1420								
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	р. 1595								
3. Поточні зобов'язання і забезпечення	р. 1695								
3.1. Короткострокові кредити	р. 1600								
3.2. Кредиторська заборгованість	р. (1605 + ... + 1650)								
3.3. Інші поточні зобов'язання і забезпечення	рр. (1660 + ... + 1690)								
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу	р. 1700								
5. Чиста вартість активів НПФ	р. 1800								
Баланс	р. 1900								

$$* 10 = \frac{7}{\text{Зміна валюти балансу (підсумок ст. 7)}} \times 100\%.$$

Структура та динаміка активів підприємства у 20xx році

Стаття активу	Джерело інформації, форма № 1	Абсолютна величина, тис. грн		Питома вага, %		Зміни за період			
		на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду	в абсолютних величинах, тис. грн	у питомій вазі, %	темپ приросту, %	у % до зміни підсумку балансу
1	2	3	4	5	6	7 = 4 – 3	8 = 6 – 5	9 = (7 / 3) × 100 %	10*
1. Необоротні активи	р. 1095								
1.1. Нематеріальні активи	р. 1000								
1.2. Основні засоби	рр. (1005 + 1010 + 1020)								
1.3. Довгострокові фінансові інвестиції	рр. (1030 + 1035)								
1.4. Довгострокова дебіторська заборгованість	р. 1040								
1.5. Інвестиційна нерухомість	р.1015								
1.6. Інші необоротні активи	рр.(1045 + ... + 1090)								
2. Оборотні активи	р. 1195								
2.1. Запаси	рр. (1100 + 1110)								
2.2. Дебіторська заборгованість	рр. (1120 + ... + 1155)*								
2.3. Поточні фінансові інвестиції	р. 1160								
2.4. Грошові кошти	р. 1165								
2.5. Інші оборотні активи	рр. (1115 + 1180 + 1190)								
2.6. Витрати майбутніх періодів	р. 1170								
3. Необоротні активи та групи вибуття	р. 1200								
Баланс	р. 1300								

* – крім рядків, які не входять до підсумку балансу.

- як змінюється частка власного капіталу в балансі за звітний період: збільшення сприяє зростанню фінансової стійкості підприємства; зменшення сприяє зниженню фінансової стійкості підприємства;
- як змінилась частка позикових коштів у сукупних джерелах формування фінансових ресурсів і про що це свідчить:

збільшилась, що може свідчити про підсилення фінансової нестійкості підприємства та підвищення ступеню його фінансового ризику;

зменшилась, що може свідчити про підвищення фінансової незалежності підприємства;

не змінилась;

- про що може свідчити скорочення (зростання) величини резервного фонду та нерозподіленого прибутку підприємства (загалом зростання резервного фонду та нерозподіленого прибутку може свідчити про ефективну діяльність підприємства і навпаки);

- як за аналізований період змінилась структура власного капіталу підприємства, на які складники припадає найбільша питома вага;

- які зобов'язання переважають у структурі позикового капіталу; як змінились довгострокові зобов'язання за досліджуваний період;

- підвищився чи знизився ризик втрати фінансової стійкості підприємства – для цього проводиться аналіз структури фінансових зобов'язань підприємства:

переважання короткострокових джерел у структурі позикових коштів є негативним фактом, який характеризує погіршення структури балансу та підвищення ризику втрати фінансової стійкості;

переважання довгострокових джерел у структурі позикових коштів є позитивним фактом, який характеризує покращення структури балансу та зменшення ризику втрати фінансової стійкості;

- які зобов'язання переважають у структурі кредиторської заборгованості на звітну дату балансу;

- яких змін зазнали за аналізований період короткострокові зобов'язання перед бюджетом, перед постачальниками, по авансам;

- які види короткострокової заборгованості в досліджуваному періоді характеризуються найбільшими темпами зростання (негативним моментом є висока частка заборгованості перед бюджетом, оскільки затримка відповідних платежів викликає нарахування пені).

У процесі проведення аналізу напрямів використання фінансових ресурсів підприємства потрібно визначити зміни в майні підприємства, зробити висновки про покращення або погіршення структури активів.

Потрібно звернути увагу на такі моменти:

- якою є динаміка загального обсягу використовуваного підприємством майна (суми оборотних і необоротних активів) (зростання загальної суми активів характеризується позитивно і, переважно, свідчить про розширення виробничо-господарської діяльності та зростання виробничих можливостей підприємства, однак необхідно враховувати вплив фактора інфляції, проведення дооцінки чи індексації активів тощо);

- зміна яких складових частин майна та у який спосіб вплинула на динаміку загального обсягу активів:

зростання необоротних активів може свідчити про підвищення рівня виробничого потенціалу підприємства загалом, особливо якщо воно відбувається за рахунок збільшення розміру основних засобів або нематеріальних активів;

зростання оборотних активів може бути пов'язаним зі збільшенням обсягів виробництва, що оцінюють у такому випадку позитивно;

у середньому за умов стабільного функціонування підприємства темпи приросту оборотних активів мають бути вищими, ніж темпи приросту необоротних активів. Дотримання цього співвідношення свідчить одночасно про зростання виробничого потенціалу та прискорення оборотності майна підприємства загалом;

- які складові частини активів займають найвищу питому вагу у їхній структурі:

переважання та збільшення в динаміці частки оборотних активів свідчить про формування достатньо мобільної структури майна, а також сприяє прискоренню оборотності сукупних активів підприємства;

- яким є розмір частки необоротних активів у сукупних активах підприємства (це дає можливість охарактеризувати структуру майна як "важку" або "легку"):

якщо вона становить менше за 40 %, то підприємство має "легку" структуру активів, що свідчить про досить високу мобільність і швидкість обороту майна підприємства;

якщо вона становить понад 40 %, то підприємство має "важку" структуру активів, що свідчить про значні постійні витрати, які виникають у ході його діяльності, та значний рівень впливу зміни чистого доходу (виручки) на прибутковість підприємства через обсяг таких витрат;

- як характеризується динаміка складових частин необоротних активів і яких змін зазнала структура необоротних активів;

- як змінилася величина оборотних активів підприємства в досліджуваному періоді:

зростання загального обсягу й окремих складових частин оборотних активів оцінюють позитивно, якщо темпи їхнього зростання приблизно відповідають темпу зростання обсягів виробництва та реалізації продукції підприємства;

значне зростання дебіторської заборгованості потребує більш детального дослідження для виявлення факторів впливу на це явище, оскільки її неконтрольоване збільшення, не пов'язане зі зростанням обсягів реалізації продукції, також призводить до відволікання коштів з обігу та зростання рівня кредитного ризику для підприємства і, отже, може спричинити погіршення фінансового стану підприємства загалом;

- які саме статті мають найбільшу частку у формуванні оборотних активів, про які проблеми це може свідчити:

структура з великою часткою заборгованості та низьким рівнем грошових коштів може свідчити про проблеми, пов'язані зі своєчасним погашенням рахунків дебіторів, і, навпаки, структура з малою часткою заборгованості та високим рівнем грошових коштів позитивно впливає на стан розрахунків підприємства;

- як змінилася вартість запасів за аналізований період, чи є ця зміна позитивною та про що свідчить (якщо вартість запасів збільшилася, а оборотність запасів зменшилася, це є негативним фактором і свідчить про зниження ефективності управління запасами на підприємстві);

- яких змін за досліджуваний період зазнали обсяги дебіторської заборгованості:

зросли, що загалом є негативною зміною та може бути викликано проблемами, пов'язаними з оплатою продукції (робіт, послуг) підприємства або активним наданням комерційного кредиту покупцям, тобто відволіканням частини поточних активів з обігу й іммобілізацією частини оборотних коштів із виробничого процесу;

знизилися, що є позитивною зміною й може свідчити про поліпшення ситуації з оплатою продукції підприємства та про вибір оптимальної політики продажів;

- зіставлення сум дебіторської та кредиторської комерційної заборгованості може свідчити про таке:

на підприємстві виникло активне сальдо (дебіторська заборгованість перевищує кредиторську). У такому випадку обсяги надання підприємством

комерційного кредиту своїм покупцям перевищують розмір коштів, отриманих у вигляді відстрочень платежів від кредиторів. Це переважно свідчить про те, що підприємство своєчасно виконує свої зобов'язання перед кредиторами, однак водночас потребує додаткового залучення в господарську діяльність власних коштів;

пасивне сальдо (кредиторська заборгованість перевищує дебіторську). Тоді підприємство фінансує свої запаси та відстрочення платежів своїх боржників за рахунок невиконання платежів своїм комерційним кредиторам. Також це може свідчити про недостатній рівень платоспроможності підприємства;

- яку динаміку демонструє частка грошових коштів у структурі оборотних активів підприємства в досліджуваному періоді:

зростання частки грошових коштів оцінюють позитивно, оскільки це приводить до збільшення загального рівня ліквідності активів і зростання платоспроможності підприємства;

зменшення частки грошових коштів, навпаки, може призвести до виникнення проблем щодо своєчасного виконання підприємством своїх зобов'язань перед зовнішніми та внутрішніми кредиторами, тому є негативним явищем.

Висновки за результатами табличних розрахунків слід проводити у динаміці, не повторюючись і враховуючи дані за всіма досліджуваними періодами одночасно. Результати аналізу слід проілюструвати кільцевими, стовпчиковими або іншими діаграмами. Рисунки мають унаочнювати динаміку або структуру показників фінансової звітності підприємства, бути чіткими та наглядними, мати економічне трактування.

1.2. Експрес-аналіз фінансових результатів діяльності підприємства

Рівень ефективності господарської діяльності будь-якого підприємства визначають фінансові результати, отримані внаслідок цієї діяльності. Це може бути як прибуток, так і збитки. Фінансові результати діяльності підприємства характеризуються *абсолютними* (сумою отриманого прибутку (збитку)) та *відносними* (рівнем рентабельності) показниками. Прибуток є якісним показником, оскільки його величина відображає зміну доходів підприємства, обсяг витрат, рівень використання ресурсів, пов'язаних

з його діяльністю. Отже, прибуток синтезує всі аспекти діяльності підприємства й відображає її ефективність.

Експрес-аналіз фінансових результатів діяльності підприємства здійснюється за даними форми № 2 "Звіт про фінансові результати" з використанням абсолютних і відносних показників. У структурі аналізу даних звіту про фінансові результати виділяють такі абсолютні показники:

- чистий дохід від реалізації продукції;
- валовий прибуток (збиток);
- фінансовий результат від операційної діяльності;
- фінансовий результат до оподаткування;
- чистий фінансовий результат.

Відносними показниками виступають темпи приросту абсолютних показників.

Виконання експрес-аналізу фінансових результатів діяльності підприємства передбачає заповнення табл. 3.

Таблиця 3

Фінансові результати підприємства у 20xx – 20xx роках

Показник	Джерело інформації форма № 2	200_ рік, тис. грн	200_ рік, тис. грн	Темп приросту, %	200_ рік, тис. грн	Темп приросту, %
1	2	3	4	$5 = \frac{4 - 3}{3} \times 100\%$	6	$7 = \frac{6 - 4}{4} \times 100\%$
1. Чистий дохід від реалізації продукції	р. 2000					
2. Валовий прибуток (збиток)	р. 2090 (2095)					
3. Фінансовий результат від операційної діяльності	р. 2190 (2195)					
4. Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	р. 2290 (2295)					
5. Чистий прибуток	р. 2350 (2355)					

Аналіз та висновки відносно фінансових результатів діяльності підприємства мають містити детальні відповіді на такі питання:

як змінились абсолютні показники фінансових результатів підприємства за аналізований період;

основна діяльність, здійснення якої є основною метою функціонування підприємства (за аналізований період була прибутковою, збитковою чи беззбитковою);

від якого виду діяльності підприємство отримало основний дохід за аналізований період (основної, фінансової чи іншої діяльності);

який прибуток (збиток) до оподаткування отримало підприємство в результаті здійснення всіх видів діяльності на кінець аналізованого періоду;

про що свідчить відсутність у підприємства чистого прибутку: про відсутність можливості поповнення оборотних коштів для ведення нормальної господарської діяльності тощо.

Окремо для того, щоб визначити загальний рівень ефективності функціонування підприємства, слід співставити темпи росту чистого доходу та собівартості. Крім того, увагу треба звернути на тенденції зміни чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і чистого прибутку.

Експрес-аналіз фінансових результатів діяльності підприємства завершується загальним висновком щодо ефективності функціонування підприємства в аналізованому періоді.

Розділ 2. Поглиблений аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства

2.1. Аналіз ліквідності підприємства

Ліквідність – це здатність активів перетворюватися в грошові кошти. Ступінь ліквідності активів підприємства визначається тривалістю часового періоду, протягом якого ця трансформація може бути здійснена (чим коротше період, тим вища ліквідність активів).

Інформаційним забезпеченням аналізу ліквідності підприємства є форма № 1 "Баланс".

Виконання аналізу ліквідності підприємства починається з заповнення табл. 4, за даними якої визначається ліквідність балансу. *Ліквідність балансу* визначається ступенем покриття зобов'язань підприємства такими

його активами, строк перетворення яких у готівкові грошові кошти відповідає строку погашення платіжних зобов'язань. Аналіз ліквідності балансу передбачає поетапне співставлення груп активів підприємства, виділених відповідно до ступеню їх ліквідності з групами пасивів, сформованими згідно зі строками їхнього виконання.

За ступенем ліквідності статті активів можна умовно розподілити на 4 групи:

1 група (А1) – абсолютно ліквідні активи, (грошові кошти та короткострокові фінансові вкладення).

2 група (А2) – активи, що швидко реалізуються (дебіторська заборгованість);

3 група (А3) – активи, що повільно реалізуються (запаси, витрати майбутніх періодів та інші оборотні активи).

4 група (А4) – активи, що важко реалізуються (необоротні активи).

Оскільки в складі пасивів можна виділити зобов'язання різного рівня строковості, то у зв'язку з цим усі зобов'язання підприємства, залежно від строковості їхнього погашення, ділять на 4 групи:

1 група (П1) – найбільш строкові зобов'язання (кредиторська заборгованість).

2 група (П2) – середньострокові зобов'язання (короткострокові кредити банку, доходи майбутніх періодів та інші короткострокові зобов'язання).

3 група (П3) – довгострокові зобов'язання (довгострокові зобов'язання та забезпечення).

4 група (П4) – постійні (стійкі) пасиви (власний капітал, що постійно знаходиться в розпорядженні підприємства).

Баланс вважають абсолютно ліквідним, якщо $A1 \geq П1$, $A2 \geq П2$, $A3 \geq П3$, $A4 \leq П4$. При цьому якщо виконуються перші три обов'язкові умови ліквідності $A1 \geq П1$, $A2 \geq П2$, $A3 \geq П3$, то виконується і остання нерівність $A4 \leq П4$, яка має балансувальний характер та підтверджує наявність у суб'єкта господарювання власних оборотних коштів і означає дотримання мінімальної умови фінансової стійкості.

За результатами аналізу даних табл. 4 надаються висновки про ліквідність балансу: як за кожним звітним періодом, так і за досліджуваний період взагалі з урахуванням такого.

Невиконання однієї з перших трьох нерівностей свідчить про порушення ліквідності балансу.

Показники ліквідності балансу підприємства у 20xx – 20xx роках

Стаття активу	Джерело інформації, форма №1	Активи				Стаття пасиву	Джерело інформації, форма №1	Пасиви			
		На початок 1-го періоду, тис. грн	На кінець 1-го періоду, тис. грн	На кінець 2-го періоду, тис. грн	На кінець 3-го періоду, тис. грн			На початок 1-го періоду, тис. грн	На кінець 1-го періоду, тис. грн	На кінець 2-го періоду, тис. грн	На кінець 3-го періоду, тис. грн
1. Найбільш ліквідні активи, А1	р. (1160 +1165)					1. Найбільш термінові зобов'язання, П1	рр. (1605 + ... + 1650)				
2. Активи, що швидко реалізуються, А2	р. (1120 + ... + 1155)*					2. Короткострокові пасиви, П2	р. (1600 + 1660 + 1665 + 1690 + 1700)				
3. Активи, що повільно реалізуються, А3	рр. (1100 + 1110 + 1170 + 1190 + 1200)					3. Довгострокові пасиви, П3	рр. 1595 + 1800				
4. Активи, що важко реалізуються А4	р. 1095					4. Постійні пасиви, П4	р. 1495				

* – крім рядків, які не входять до підсумку балансу.

Співставлення найбільш ліквідних активів та їхніх швидкоореалізованих елементів з найбільш терміновими зобов'язаннями і короткостроковими пасивами дає можливість оцінити поточну ліквідність, яка свідчить про платоспроможність підприємства в найближчий до моменту проведення аналізу час. Порівняння повільноореалізованих активів з довгостроковими зобов'язаннями відображає перспективну ліквідність, яка дозволяє надати прогноз платоспроможності на основі співставлення потенційних надходжень і платежів. Вивченням співвідношень вищевказаних груп активів і пасивів за декілька періодів можна встановити тенденції у структурі балансу та його ліквідності.

Наступним етапом аналізу ліквідності є дослідження відповідних фінансових коефіцієнтів (табл. 5), яке здійснюється поетапним співставленням окремих груп активів з короткостроковими пасивами на основі даних балансу.

Узагальнювальним показником ліквідності є *коефіцієнт поточної ліквідності* (коефіцієнт покриття), який визначається співвідношенням усіх поточних активів з поточними зобов'язаннями і характеризує достатність оборотних активів підприємства для погашення своїх боргів. Він показує, скільки грошових одиниць оборотних активів припадає на кожну грошову одиницю короткострокових зобов'язань. Рекомендоване значення цього показника – від 1,5 до 2.

Коефіцієнт швидкої (проміжної) ліквідності розраховують за більш вузьким колом оборотних активів, коли з їхньої загальної величини віднімають найменш ліквідну частину – запаси. Орієнтовне значення показника – від 0,5 до 1.

Найбільш жорстким критерієм ліквідності виступає *коефіцієнт абсолютної ліквідності*, який визначається відношенням найбільш ліквідних активів до поточних зобов'язань. Він показує, яка частина короткострокової заборгованості може бути у випадку необхідності погашена негайно за рахунок найбільш ліквідних активів. Теоретично достатнім вважається, якщо коефіцієнт абсолютної ліквідності знаходиться в межах 0,2 – 0,35.

Показник власних оборотних коштів (ВОК) характеризує ту частину власного капіталу підприємства, яка є джерелом покриття його поточних активів. Він характеризує свободу маневру та фінансову стійкість підприємства з позиції короткострокової перспективи.

Розрахунок показників ліквідності підприємства

Показники	Джерело інформації	Нормативне значення	На початок року	На кінець року	Відхилення
1. Коефіцієнт поточної ліквідності ($K_{пл}$)	$\frac{\text{ф. 1, р. 1195}}{\text{ф. 1, р. 1695}}$	1,5 – 2			
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності ($K_{шл}$)	$\frac{\text{ф. 1, р. 1195} - \text{р. 1100} - \text{р. 1110}}{\text{ф. 1, р. 1695}}$	0,5 – 1			
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{ал}$)	$\frac{\text{ф. 1, р. 1160} + \text{р. 1165}}{\text{ф. 1, р. 1695}}$	0,2 – 0,35			
4. Власні оборотні кошти (ВОК)	ф.1, р. 1495 – ф.1, р.1095	> 0			
5. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами ($K_{вок}$)	$\frac{\text{ф. 1, р. 1495} - \text{р. 1095}}{\text{ф. 1, р. 1195}}$	> 0 збільшення			
6. Коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат власними оборотними коштами ($K_{звок}$)	$\frac{\text{ф. 1, р. 1495} - \text{р. 1095}}{\text{ф. 1, р. 1100} + \text{р. 1110}}$	$> 0,5$			
7. Коефіцієнт маневрності власних оборотних коштів ($K_{ман. вок}$)	$\frac{\text{ф. 1, р. 1165}}{\text{ф. 1, р. 1495} - \text{ф. 1, р. 1095}}$	збільшення			
8. Коефіцієнт покриття запасів ($K_{покp. зап}$)	$\frac{\text{ф. 1, р. 1495} - \text{р. 1095} + \text{р. 1600} + \text{р. 1615}}{\text{ф. 1, р. 1100} + \text{р. 1110}}$	> 1			

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотним коштом показує, яка частина оборотних активів фінансується за рахунок власних коштів підприємства. Чим вищий цей показник, тим вищі платоспроможність і кредитоспроможність підприємства.

Коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат власними оборотними коштами визначає, яка частина матеріальних запасів фінансується за рахунок власних коштів підприємства. Його значення рекомендується не нижче 0,5.

Коефіцієнт маневреності ВОК характеризує частку власних оборотних коштів, яка знаходиться у формі абсолютно ліквідних активів – грошових коштів. Його зростання в динаміці розглядається як позитивна тенденція.

Коефіцієнт покриття запасів показує співвідношення величини "нормальних" джерел покриття запасів до величини запасів. До таких джерел відносять власні оборотні кошти, короткострокові банківські кредити та кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги. Якщо значення показника менше ніж 1, то поточний фінансовий стан підприємства вважається нестійким.

З метою підвищення достовірності аналізу показників ліквідності традиційно рекомендується враховувати специфіку виробничої діяльності й індивідуальних компонентів поточних активів і поточних зобов'язань підприємства.

2.2. Аналіз фінансової стійкості підприємства

Фінансова стійкість підприємства характеризується ступенем його фінансової незалежності від зовнішніх кредиторів та інвесторів. Інформаційним забезпеченням аналізу фінансової стійкості підприємства є форма № 1 "Баланс".

Фінансова стійкість — це такий стан фінансових ресурсів підприємства, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності власних коштів, стійкої прибутковості й забезпечення процесу розширеного відтворення. Виконання аналізу фінансової стійкості підприємства передбачає розрахунок абсолютних і відносних показників.

У табл. 6 наведено порядок розрахунку абсолютних показників фінансової стійкості підприємства.

Після виконання розрахунків підприємство може бути віднесене до одного з чотирьох типів фінансової стійкості (табл. 7), що характеризуються співвідношенням обсягу запасів та виду джерел їх фінансування.

Абсолютні показники фінансової стійкості підприємства

Показники	Джерело інформації (форма № 1) або формула для розрахунку	На початок 1-го періоду, тис. грн	На кінець 1-го періоду, тис. грн	На кінець 2-го періоду, тис. грн	На кінець 3-го періоду, тис. грн
1. Постійні пасиви (ПП)	р. 1495				
2. Активи, що важно реалізуються (A_{BP})	р. 1095				
3. Власні обігові кошти (ВОК)	$ПП - A_{BP}$				
4. Довгострокові зобов'язання (ДЗ)	р. 1595				
5. Наявність постійних та довгострокових пасивів для фінансування запасів	$ВОК + ДЗ$				
6. Короткострокові кредити банків (КК)	р. 1600				
7. Загальна сума основних джерел фінансування запасів	$ВОК + ДЗ + КК$				
8 Запаси (З)	рр. (1100 + 1110)				
9. Надлишок (нестача) власних обігових коштів	$ВОК - З$				
10. Надлишок (нестача) власних обігових коштів та довгострокових зобов'язань	$ВОК + ДЗ - З$				
11. Надлишок (нестача) основних джерел фінансування запасів	$ВОК + ДЗ + КК - З$				

Таблиця 7

Типи фінансової стійкості підприємства

Показники	Типи фінансової стійкості			
	абсолютна	нормальна	недостатня	кризова
$\Phi^C = ВОК - З$	$\Phi^C \geq 0$	$\Phi^C \leq 0$	$\Phi^C \leq 0$	$\Phi^C \leq 0$
$\Phi^T = \Phi К - З$	$\Phi^T \geq 0$	$\Phi^T \geq 0$	$\Phi^T \leq 0$	$\Phi^T \leq 0$
$\Phi^O = Д\Phi - З$	$\Phi^O \geq 0$	$\Phi^O \geq 0$	$\Phi^O \geq 0$	$\Phi^O \leq 0$
$S(\Phi)$	(1; 1; 1)	(0; 1; 1)	(0; 0; 1)	(0; 0; 0)

Охарактеризуємо означені типи фінансової стійкості.

Абсолютна фінансова стійкість характеризується тим, що всі запаси підприємства покриваються власними оборотними коштами, тобто поточна діяльність підприємства не залежить від зовнішніх кредиторів. Така ситуація зустрічається дуже рідко. Більш того, її навряд чи можна розглядати як бажану, оскільки це означає, що керівництво компанії не вміє, не бажає або не має можливості використовувати зовнішні джерела коштів для операційної діяльності.

Нормальна фінансова стійкість відображає раціональне використання підприємством позикових коштів та забезпечує найчастіше високу дохідність поточної діяльності. У такій ситуації підприємство використовує для покриття запасів, крім власних оборотних коштів, також довгострокові залучені кошти. З погляду фінансового менеджменту такий тип фінансування є найбільш бажаним для підприємства.

Нестійкий фінансовий стан показує, що відбувається порушення платоспроможності, але зберігається можливість відтворення рівноваги платіжних засобів і платіжних зобов'язань за рахунок поповнення джерел власних оборотних коштів, скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів.

Кризовий фінансовий стан свідчить про потенційну нездатність підприємства забезпечити фінансування запасів за рахунок адекватних джерел. Вона стає причиною неприпустимого фінансового стану в поточному періоді, що може привести до втрати фінансової рівноваги в довгостроковій перспективі. В такому випадку керівництву підприємства необхідно розробити заходи щодо відновлення фінансової стійкості. Необхідно спрямовувати дії на обґрунтування зменшення запасів і витрат, поповнення власних оборотних коштів, прискорення обертання капіталу в поточних активах.

Визначення типу фінансової стійкості підприємства має бути доповнене аналізом відносних показників фінансової стійкості (табл. 8).

Коефіцієнт автономії (коефіцієнт концентрації власного капіталу) характеризує частку власних коштів підприємства (власного капіталу) у загальній сумі коштів, авансованих у його діяльність. Чим вище значення цього коефіцієнта, тим більш фінансово стійким, стабільним і більш незалежним від зовнішніх кредиторів є підприємство. Вважається, що в підприємстві з високою часткою власного капіталу кредитори швидше вкладають кошти, оскільки воно має можливість погасити борги за рахунок власних коштів. Практика свідчить, що загальна сума заборгованості

не має перевищувати суму власних джерел фінансування, тобто джерела фінансування підприємства мають бути хоча б наполовину сформовані за рахунок власних коштів. Отже, критичне значення коефіцієнта автономії має становити 0,5.

Таблиця 8

Алгоритм розрахунку коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства

Показники	Формули для розрахунків	Джерело інформації, ф. № 1	Рекомендовані значення
1. Коефіцієнт автономії (Кавт.)	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Капітал}}$	$\frac{\text{р. 1495}}{\text{р. 1900}}$	$\geq 0,5$, збільшення
2. Коефіцієнт фінансової залежності (Кфз)	$\frac{\text{Капітал}}{\text{Власний капітал}}$	$\frac{\text{р. 1900}}{\text{р. 1495}}$	≤ 2 , зменшення
3. Коефіцієнт фінансового ризику (Кфр)	$\frac{\text{Залучений капітал}}{\text{Власний капітал}}$	$\frac{\text{р. 1900} - \text{р. 1495}}{\text{р. 1495}}$	$\leq 0,5$, критичне – 1
4. Коефіцієнт маневреності власного капіталу (Кман. вк)	$\frac{\text{Власні оборотні кошти}}{\text{Власний капітал}}$	$\frac{\text{р. 1495} - \text{р. 1095}}{\text{р. 1495}}$	> 0 ; збільшення
5. Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень (Кстр. дв)	$\frac{\text{Довгострокові зобов'язання}}{\text{Необоротні активи}}$	$\frac{\text{р. 1595}}{\text{р. 1095}}$	–
6. Коефіцієнт довгострокового залучення коштів (Кдзк)	$\frac{\text{Довгострокові зобов'язання}}{\text{Власний капітал} + \text{довгострокові зобов'язання}}$	$\frac{\text{р. 1595}}{\text{р. 1495} + \text{р. 1595}}$	0,4
7. Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел (Кфнкд)	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Власний капітал} + \text{довгострокові зобов'язання}}$	$\frac{\text{р. 1495}}{\text{р. 1495} + \text{р. 1595}}$	0,6

Коефіцієнт фінансової залежності є оберненим до попереднього коефіцієнта. Зростання цього показника в динаміці означає збільшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства, тобто втрату фінансової незалежності.

Коефіцієнт фінансового ризику показує співвідношення залучених коштів і власного капіталу. Він показує, скільки одиниць залучених коштів припадає на одиницю власних.

Зростання показника в динаміці свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів та кредиторів, тобто про зниження фінансової стійкості і навпаки. Оптимальне значення – 0,5, критичне значення – 1.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, яка частина власного капіталу знаходиться в обігу, тобто в тій формі, яка дає можливість вільно маневрувати цими коштами, а яка – капіталізована. Для забезпечення гнучкості у використанні власних коштів необхідно, щоб коефіцієнт маневреності був достатньо високим. Позитивним буде незначне зростання цього коефіцієнту в динаміці.

Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень показує, яка частина необоротних активів підприємства профінансована зовнішніми інвесторами. Зростання цього показника в динаміці свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів.

Коефіцієнт довгострокового залучення коштів та коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих вкладень у сумі дають 1 і характеризують структуру довгострокових пасивів підприємства, що складаються з власного капіталу та довгострокових зобов'язань. Зростання коефіцієнта довгострокового залучення коштів у динаміці означає, що з позиції довгострокової перспективи підприємство все у більшій мірі залежить від зовнішніх факторів.

2.3. Аналіз ділової активності підприємства

Оцінювання ділової активності передбачає визначення результатів діяльності суб'єкта господарювання через застосування комплексної оцінки ефективності використання виробничих і фінансових ресурсів, які формують оптимальні співвідношення темпів росту й основних фінансових показників.

Метою аналізу ділової активності є розрахунок відповідних аналітичних показників, виявлення тенденцій і причин їхніх змін з метою дослідження досягнутого рівня ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства та визначення потенційних можливостей підприємства для підвищення цього рівня. Інформаційним забезпеченням аналізу ділової активності підприємства є форма № 1 "Баланс" та форма № 2 "Звіт про фінансові результати".

Кількісні критерії ділової активності характеризуються абсолютними та відносними показниками.

Серед *абсолютних показників* необхідно виділяти обсяг продажу готової продукції підприємства, товарів, робіт, послуг, прибуток, величину активів (авансований капітал).

Доцільно порівнювати ці параметри в динаміці за ряд періодів (роки, квартали). Оптимальне співвідношення між ними:

$$100 < T_a < T_v < T_p, \quad (1)$$

де T_p – темп зростання прибутку, %;

T_v – темп зростання виручки від реалізації продукції, %;

T_a – темп зростання активів підприємства, %.

Так, нерівність $100 < T_a$ означає, що економічний потенціал підприємства зростає, тобто розширюються масштаби його діяльності.

Нерівність $T_a < T_v$ вказує на те, що порівняно зі збільшенням економічного потенціалу обсяг реалізації підвищується більш високими темпами, тобто ресурси підприємства використовуються більш ефективно, підвищується віддача від кожної грошової одиниці, вкладеної в компанію.

З третьої нерівності $T_v < T_p$ видно, що прибуток зростає випереджальними темпами, що свідчить про відносне зниження витрат виробництва і обігу як результат дій, спрямованих на оптимізацію технологічного процесу та взаємовідносин з контрагентами.

Виконання аналізу ділової активності передбачає розрахунок коефіцієнтів і періодів оборотності.

Коефіцієнти оборотності характеризують ефективність (інтенсивність) використання ресурсів (майна) підприємства, їх розраховують як відношення чистого доходу від реалізації продукції до середньорічного обсягу використовуваних підприємством ресурсів. За іншою інтерпретацією, вони демонструють кількість оборотів певного виду ресурсу в досліджуваному періоді.

Періоди оборотності визначають тривалість одного обороту ресурсів (у днях), їх розраховують як результат ділення тривалості аналізованого періоду на значення відповідного коефіцієнта оборотності.

У табл. 9 наведено розрахунок коефіцієнтів оборотності фінансових ресурсів підприємства.

Коефіцієнти оборотності економічних та фінансових ресурсів підприємства у 20xx – 20xx роках

Показники	Умовне позначення	Джерело інформації	Напрямок позитивних змін	20xx рік	20xx рік	20xx рік
1. Коефіцієнт оборотності активів	K_A	$\frac{\text{ф.2 р.2000} \times 2}{\text{ф.1 р.}(1300_{\text{п}} + 1300_{\text{к}})}$	> 0, збільшення			
2. Коефіцієнт оборотності основних фондів	$K_{\text{ОФ}}$	$\frac{\text{ф.2 р.2000} \times 2}{\text{ф.1 р.}(1005_{\text{п}} + 1010_{\text{п}} + 1005_{\text{к}} + 1010_{\text{к}})}$	> 0, збільшення			
3. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	$K_{\text{ОА}}$	$\frac{\text{ф.2 р.2000} \times 2}{\text{ф.1 р.}(1195_{\text{п}} + 1195_{\text{к}})}$	> 0, збільшення			
4. Коефіцієнт оборотності запасів	K_3	$\frac{\text{ф.2 р.2000} \times 2}{\text{ф.1 р.}(1100_{\text{п}} + 1110_{\text{п}} + 1100_{\text{к}} + 1110_{\text{к}})}$	> 0, збільшення			
5. Коефіцієнт оборотності готової продукції	$K_{\text{ГП}}$	$\frac{\text{ф.2 р.2000} \times 2}{\text{ф.1 р.}(1103_{\text{п}} + 1103_{\text{к}})}$	> 0, збільшення			
6. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$K_{\text{ДЗ}}$	$\frac{\text{ф.2 р.2000} \times 2}{\text{ф.1 р.}(1125_{\text{п}} + \dots + 1155_{\text{п}} + 1125_{\text{к}} + \dots + 1155_{\text{к}})}$	> 0, збільшення			
7. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$K_{\text{ВК}}$	$\frac{\text{ф.2 р.2000} \times 2}{\text{ф.1 р.}(1495_{\text{п}} + 1495_{\text{к}})}$	> 0, збільшення			
8. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$K_{\text{КЗ}}$	$\frac{\text{ф.2 р.2000} \times 2}{\text{ф.1 р.}(1610_{\text{п}} + \dots + 1650_{\text{п}} + 1610_{\text{к}} + \dots + 1650_{\text{к}})}$	> 0, зменшення			

Примітка: індекси "п" та "к" біля рядків балансу означають, відповідно, початок та кінець звітної періоду.

Розглянемо особливості аналізу основних з вищезазначених коефіцієнтів.

Коефіцієнти оборотності активів дають уявлення про те, скільки продукції реалізує підприємство, виходячи з наявної вартості окремих видів його активів.

Коефіцієнт оборотності запасів відображає швидкість їхньої реалізації і є показником ефективності діяльності підприємства з закупівлі сировини, матеріалів, виробництва, збуту готової продукції.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості відображає ефективність політики підприємства з кредитування покупців з погляду збору оплати за реалізацію продукції в кредит, характеризує рівень комерційного ризику, зумовленого подібними фінансовими відносинами.

Чим вище значення даних коефіцієнтів, тим ефективніше підприємство організує свої відносини з постачальниками та покупцями, тим вищий рівень його ділової активності. *Коефіцієнт оборотності власного капіталу* свідчить про те, наскільки масштаб діяльності підприємства забезпечується власним капіталом. Якщо у аналізованого підприємства цей коефіцієнт має високе значення та до того ж перевищує середньогалузевий показник, це свідчатиме про те, що підприємство максимальною мірою використовує кожну грошову одиницю вкладених власниками коштів.

У табл. 10 подані періоди оборотності фінансових ресурсів підприємства.

Таблиця 10

Періоди оборотності економічних та фінансових ресурсів підприємства у 20xx – 20xx роках

Показники	Формула для розрахунку	Напрямок позитивних змін	20xx рік, дні	20xx рік, дні	20xx рік, дні
1	2	3	4	5	6
1. Період оборотності активів	$\frac{360}{K_A}$	> 0, зменшення			
2. Період оборотності основних фондів	$\frac{360}{K_{OF}}$	> 0, зменшення			
3. Період оборотності оборотних активів	$\frac{360}{K_{OA}}$	> 0, зменшення			

1	2	3	4	5	6
4. Період оборотності запасів	$\frac{360}{K_3}$	> 0, зменшення			
5. Період оборотності готової продукції	$\frac{360}{K_{ГП}}$	> 0, зменшення			
6. Період оборотності дебіторської заборгованості	$\frac{360}{K_{ДЗ}}$	> 0, зменшення			
7. Період оборотності власного капіталу	$\frac{360}{K_{ВК}}$	> 0, зменшення			
8. Період обороту кредиторської заборгованості	$\frac{360}{K_{КЗ}}$	> 0, збільшення			

Примітка: якщо звітний період рік – 360 днів, півріччя – 180 днів, квартал – 90.

За результатами аналізу даних табл. 9 і 10 надаються висновки про швидкість оборотності фінансових ресурсів підприємства: як за кожний звітний період, так і за досліджуваний період взагалі.

2.4. Аналіз рентабельності підприємства

Рентабельність демонструє ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства та показує, скільки гривень прибутку (валового, операційного, до оподаткування, чистого) приходиться на 1 грн реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), активів, власного капіталу тощо. Інформаційним забезпеченням аналізу рентабельності підприємства є форма № 1 "Баланс" та форма № 2 "Звіт про фінансові результати".

Виконання аналізу рентабельності підприємства передбачає заповнення табл. 11 відповідно до даних зазначених форм звітності

Таблиця 11

Показники рентабельності підприємства у 20xx – 20xx роках

Показники	Джерело інформації	20xx рік	20xx рік	20xx рік
1	2	3	4	5
1. Коефіцієнт рентабельності майна (капіталу)	$\frac{\text{ф.2 р.2350(2355)} \times 2}{\text{ф.1 р.(1900}_{\text{П}} + 1900_{\text{К}})}$			

1	2	3	4	5
2. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	$\frac{\text{ф.2 р.2350(2355)} \times 2}{\text{ф.1 р.}(1495_{\text{п}} + 1495_{\text{к}})}$			
3. Коефіцієнт рентабельності продаж	$\frac{\text{ф.2 р.2090(2095)}}{\text{ф.2 р.2000}}$			
4. Коефіцієнт валової рентабельності основної діяльності	$\frac{\text{ф.2 р.2090(2095)}}{\text{ф.2 р.2050}}$			
5. Коефіцієнт рентабельності операційної діяльності	$\frac{\text{ф.2 р.2190(2195)}}{\text{ф.2 р.}(2050 + 2180)}$			
6. Коефіцієнт чистої рентабельності реалізованої продукції	$\frac{\text{ф.2 р.2350(2355)}}{\text{ф.2 р.2000}}$			
7. Коефіцієнт рентабельності необоротних активів	$\frac{\text{ф.2 р.2350(2355)} \times 2}{\text{ф.1 р.}(1095_{\text{п}} + 1095_{\text{к}})}$			
8. Коефіцієнт рентабельності оборотних активів	$\frac{\text{ф.2 р.2350(2355)} \times 2}{\text{ф.1 р.}(1195_{\text{п}} + 1195_{\text{к}})}$			

Примітка: індекси "п" та "к" біля рядків балансу означають відповідно початок та кінець періоду.

Аналіз рентабельності підприємства здійснюється за допомогою системи показників.

До основних показників рентабельності відносять:

коефіцієнт рентабельності активів (майна) – показує, який прибуток отримує підприємство з кожної гривні, вкладеної в його активи. Аналіз рентабельності активів здійснюють для оцінювання загальної ефективності діяльності підприємства;

коефіцієнт рентабельності власного капіталу. Цей показник цікавить наявних і потенційних власників і акціонерів та показує, який прибуток приносить кожна інвестована власниками грошова одиниця;

коефіцієнт рентабельності продаж. Цей показник дає змогу визначити, скільки валового прибутку надходить на підприємство з 1 грн чистого доходу, та відображає ефективність виробничої діяльності підприємства, а також ефективність політики ціноутворення;

коефіцієнт валової рентабельності основної діяльності. Показник дає змогу визначити, скільки копійок валового прибутку формує 1 грн

витрат виробничої собівартості та характеризує ефективність роботи структурних підрозділів підприємства за центрами витрат і центрами відповідальності, де відбувається формування змінних витрат, безпосередньо пов'язаних з виготовленням продукції та загальновиробничим управлінням, а також визначення виробничої собівартості;

коефіцієнт рентабельності операційної діяльності. Значення показника свідчить про ефективність операційних витрат, що безпосередньо беруть участь у виготовленні та реалізації продукції;

коефіцієнт чистої рентабельності реалізованої продукції. Цей показник відображає відношення чистого прибутку до розміру виручки від реалізації продукції підприємства. Якщо показник операційної рентабельності залишається незмінним, а показник чистої рентабельності знижується, то це може свідчити або про збільшення фінансових витрат і отримання збитків від участі в капіталі інших підприємств, або про підвищення суми сплачених податкових платежів;

коефіцієнти рентабельності необоротних та оборотних активів демонструють ефективність їхнього використання на підприємстві.

У процесі аналізу доцільно дослідити динаміку перелічених показників рентабельності та провести їх порівняння зі значеннями аналогічних коефіцієнтів для підприємств галузі, а також з показниками рентабельності конкурентів.

Рекомендована література

Основна

1. Берест М. М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. [Електронне видання] / М. М. Берест. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. – 164 с. – Режим доступу : <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/18549>.
2. Вахович І. М. Фінансовий менеджмент та фінансовий інжиніринг бізнес-процесів: магістерський курс : [навч. посіб. в 2-х т. Т. 1.]. Фінансовий менеджмент бізнес процесів / І. М. Вахович. – Луцьк : СПД Ж. В. Гадяк, друкарня "Волиньполіграф"™, 2013. – 604 с.
3. Кононенко О. Анализ финансовой отчетности / О. Кононенко, О. Маханько. – Харьков : Изд. "Фактор", 2012. – 208 с.
4. Матвійчук А. В. Моделювання фінансової стійкості підприємств із застосуванням теорій нечіткої логіки, нейронних мереж і дискримінантного аналізу / А. В. Матвійчук // Вісник НАН України. – 2010. – № 9. – С. 24-46.
5. Михайлюк О. Як читати та аналізувати фінансову звітність : посібник для членів наглядових рад та керівників акціонерних товариств / О. Михайлюк. – Київ : Міжнародна Фінансова Корпорація, 2004. – 108 с.
6. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / [М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк та ін.] – Київ : ХНЕУ, 2005. – 592 с.
7. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : підручник / Ю. С. Цал-Цалко. – Київ : Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.

Інформаційні ресурси

8. Офіційний сайт Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України. – Режим доступу : www.smida.gov.ua.
9. Про внесення змін до Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [Електронний ресурс] : наказ Міністерства економіки України від 26.10.2010 р. № 1361). – Режим доступу : <http://document.ua/pro-vnesennja-zmin-do-metodichnih-rekomendacii-shodo-vijavle-doc39053.html>.
10. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" [Електронний ресурс] : наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

Зміст

Вступ.....	3
1. Вибір теми та об'єкта курсової роботи.....	5
2. Структура курсової роботи	5
3. Рекомендації до написання основної частини курсової роботи	7
Розділ 1. Експрес-аналіз фінансового стану підприємства	7
1.1. Аналіз структури та динаміки джерел формування і напрямів використання фінансових ресурсів підприємства	7
1.2. Експрес-аналіз фінансових результатів діяльності підприємства.....	13
Розділ 2. Поглиблений аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства	15
2.1. Аналіз ліквідності підприємства	15
2.2. Аналіз фінансової стійкості підприємства	20
2.3. Аналіз ділової активності підприємства	24
2.4. Аналіз рентабельності підприємства.....	28
Рекомендована література.....	31
Основна.....	31
Інформаційні ресурси	31

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ

**Методичні рекомендації
до курсових робіт
для студентів спеціальності
072 "Фінанси, банківська справа та страхування"
першого (бакалаврського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач **Берест** Марина Миколаївна

Відповідальний за видання *І. В. Журавльова*

Редактор *А. С. Ширініна*

Коректор *Т. А. Маркова*

План 2019 р. Поз. № 36 ЕВ. Обсяг 33 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*